

OSVRTI

O REKCIJI IMENICE «PREDNOST»

Zapazio sam da u novije vreme pisci pri raznim ocenjivanjima usporedbom upotrebljuju uz imenicu prednost gotovo isključivo predlog *pred* (s instrumentalom). Čitajući «JEZIK», zabeležio sam oveći broj primera ovakve rekcije. Navest ću ovde samo nekoliko, uzetih od uglednih pisca.

– Prednost je glagola škólati (doškólati) *pred glagolom* škólovati (dòškólovati) očita.

– (Kriterij) A ima prednost *pred kriterijem* B, a između drugih prednost ima kriterij C *pred kriterijem* D.

– U prvom redu već samo postojanje fonoloških intonacija na našem terenu daje nam *pred svim Slavenima* i Neslavenima golemu automatsku prednost za proučavanje baltičkih jezika.

– Pisani jezik može imati neke prednosti *pred govorenim*...

Ali iz navedenih primera (nažalost naišao sam samo na dva) videt ćemo drugačiju rekciju.

– ... ali molitvenik što ga je g. 1512. izdao Dubrovčanin Francesco (Franjo) Ratković ima *prema njima* (prema oktoihu štampanom g. 1494 i psaltiru štampanom g. 1495 – upotpunio P. R.) tu veliku prednost da je srpski i po jeziku... (Milan Rešetar: Dva dubrovačka jezična spomenika iz XVI vijeka, str. VII, – Izdanje Srp. kralj. akademije, Bgd; 1938).

– Daničić je i kao veliki stručnjak i kao najprisniji suradnik Vukov bio svijestan o vrijednosti Vukova Rječnika i o prednostima koje je njegov Rječnik imao *prema* našim starijim *rječnicima*... (prof. Pavle Rogić u članku: Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika dovršen, v. »Jezik«, VIII, str. 2).

Pre nego što kažem šta mislim o ova dva načina rekcije imenice prednost, neka mi je dopušteno da iznesem kako sam nekad prevodio npr. s francuskog i engleskog jezika ono što je u nemačkom jeziku *den Vorzug vor einem haben* i u ruskom *imeto preimustvo* *pered*...

– Je *songeais*... à l'avantage qu'ont les hommes *au-dessus de femmes*... (Mislio sam... na prednost koju ljudi imaju *nad ženama*...).

– Vous avez *sur lui* cet avantage que... (Imate *nad njim* tu prednost što (da)...

– Control of the higher ground gave them an advantage *over* their opponents (Pogled, dobar pogled, s uzvišenijeg terena davao im je prednost *nad protivnicima*). – They can afford to wait because they have three great advantages *over Europe*... (Oni si mogu priuštiti da čekaju zato što imaju tri velike prednosti *nad Evropom*...)

Svak ko samo unekoliko poznaje francuski i engleski jezik, može videti da sam se prevodeći *au-dessus de, sur i over* predlogom *nad*, nesvesno povodio za rekcijom tih jezika. Ovim sam, stvarno, rekao da danas ne držim ni najmanje do svoje tadanje rekcije (prednost *nad*).

Sad mi valja reći za što sam ja: da li sam za prednost *pred* ili za prednost *prema*.

Mislim da je bolja rekcija prednost *prema* (s narednom imenicom ili zamenicom u lokativu). Nisam protivu izraza *prednost pred* zato što tu čujemo uzastopno dvaput *pred-pred* (*pred / nost / pred*). Odvajanjem suf ksa *ost* (*predn-ost*) dobivamo osnovu *predn*, koja je, očito došla od prideva *prednji* (isp. imenicu *prednjak*). Pri tome je suglasnik *nj* zamenjen suglasnikom *n* (jer bismo, inako, imali *prednjost*, što može značiti štogod drugo, samo ne *prednost*). Mnogozaslužni Bogoslav Šulek uneo je u svoj rečnik imenicu prednost još g. 1860. Čestota njezine upotrebe uzročena je njezinom izrazitošću i kratkoćom.

Moja zamerka rekciji *prednost pred* (npr. u primerima: Pisani jezik može imati neke prednosti *pred govorenim*..., *Pred* neslavenskim narodima imamo prednost što...) u tome je što mi ono *pred* sve nekako nameće osećaj materijalnog prostora, upravo odnos po položaju u prostoru: da je nešto *pred* nečim; nešto iza nečeg.

Sa druge strane, predlog *prema* je u vrlo retkoj upotrebi za označivanje odnosa u

prostoru (Kad je care bio *prema* crkvi). Njegova upotreba je mnogo češća u nematerijalnom, prenesenom značenju: odnos rod telja prema deci, pojedinca prema društvu; ljubav prema knjizi, prema otadžbini; dužnosti starijih prema mladima; obzir prema slabijima itd.

Osmotrimo, najzad, treće značenje predloga *prema* u kojem je on upotrebljen u primerima Milana Rešetara i Pavla Rogića. Pre no što pristupim razgledanju njihovih rečenica, navest ću šta Živojin P. Simić kaže o takvoj upotrebi predloga *prema* u svojoj Gramatici (v. Srpska gramatika, Bgd. 1922, str. 225/226): »S predlogom *prema* reč u sedmom padežu pokazuje (tačka b: da se nešto poredi s onim što ona znači. – Primeri: Već sam mlada prema tebi rasla. Prema gubernu valja se pružati. A jedan ti *prema njemu* Marko. Ovo su prosjaci prema njima«.

Omotrimo sad rekciju *prednost prema*, koju nalazimo u navedenoj rečenici Milana Rešetara. Kad je sažmemo – radi boljeg pregleda – dobit ćemo: Ratkovićev molitvenik ima prema oktoihu i psaltiru golemu prednost. Jasno je da Rešetar ovde usporuđuje, radi vrednovanja, mali molitvenik s oktoihom i psaltinom, ali on je dao samo zaključak na osnovu isporuđbe. On je mogao duljiti na ovaj ili onaj način (npr. Rezultat mojih proučavanja ova tri spomenika je da...), ali on je smatrao da se to po sebi razume i da je dovoljno reći, kao zaključak, ono što je rekao (mali molitvenik što ga je... ima *prema njima* tu veliku prednost...).

Na sličan način možemo obrazložiti i rečenicu Pavla Rogića.

Završujući ova razmatranja ne mogu na ino već da još jednom naveden eliptičan stih narodne pesme: A jedan ti *prema njemu* Marko.
Pavle Radivojević

KORISTAN, ALI TEŠKO DOSTUPAN RJEČNIK

Krajem prošle godine pojavio se u Wiesbadenu u izdanju Otta Harrasowitza, poznatog izdavača slavističke literature, prvi, a

polovinom ove godine drugi svezak rječnika našega jezika pod naslovom *Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen*. Uskoro će izaći i posljednja dva sveska. Naslov nije lako prevesti jer još nemamo općeprihvaćenog naziva za takve rječnike. Došad su se različito nazivali: rječnik a tergo, odostražni rječnik, odostražnik, unazadni rječnik i sl. To je rječnik u kojemu riječi nisu poredane abecednim redom od početka, kao u većini rječnika, nego od kraja. Bez mnogo tumačenja bit će odmah jasno čim vidimo primjer. Evo početka slova č (str. 210):

č	rumbáč
áč	glòbáč
báč	grbáč
razglábáč	ktbáč
ogrebáč	kòrbáč
vrébáč	tòrbáč
pregibáč	dùbáč
gòmbáč	

Koliko je to za nas novost, takvi r'ečnici nisu novost. Već 1904. izrađen je za latinski jezik,¹ 1944. za starogrčki,² a zatim i za ostale jezike.³ Od slavenskih jezika dva su ruskoga jezika,⁴ oba izrađena u Njemačkoj, gdje je izašao i rječnik staroslavenskoga jezika⁵ koji u drugom dijelu ima stsl. riječi

¹ Otto Gradenwitz, *Laterculi vocum latinorum*, Leipzig, 1904.

² Paul Kretschmer, *Rückläufiges Wörterbuch der griechischen Sprache*, Göttingen, 1944; C. D. Buck – W. Petersen, *A Reverse Index of Greek Nouns and Adjectives*, London, 1944; F. Dornseiff – B. Hansen, *Rückläufiges Wörterbuch der griechischen Eigennamen*, Berlin, 1957.

³ *Dictionar Inevers*, Academia Republicii Populare Romine, Institutul de lingvistica din București, Bukarest, 1957.

Dizionario inverso italiano, a cura di M. L. Alinei, Mouton et Co. The Hague, 1962; E. Mater, *Rückläufiges Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*. 1965 Postoji i manji odostražnih za sanskrit i staro-ranski.

⁴ H. H. Bielfeldt, *Rückläufiges Wörterbuch der russischen Sprache der Gegenwart*, Berlin, 1958; *Russisches Rückläufiges Wörterbuch*, zusammengestellt von R. Greve und B. Kroesche unter der Leitung von Max Vasmer, Berlin-Wiesbaden, 1958.

⁵ L. Sadnik und R. A'tzetmüller, *Handwörterbuch zu den altkirchenslavischen Texten*, Heidelberg, 1955.